

Det portræt, forf. tegner af sig selv, ser således ud: en god og pligtopfyldende kommunist, streng i sine krav og ubønhørlig over for »skadegørere« og forbrydere, men forstående når talen er om manglende agtpågivenhed eller uforsætlige handlinger. På sin vis er der noget opmuntrende i, at den mægtige mand gebærder sig så jævnt og ligetil og uden at have præntioner i retning af at optræde som marxistisk »teoretiker«. Som den sovjetiske historie viser det, har noget sådant tidligere fået katastrofale følger for det sovjetiske folk.

Bent Jensen

*Mervyn Matthews: Privilege in the Soviet Union. A Study of Elite Life-Styles under Communism. London, George Allen & Unwin, 1978. 197 s. £ 6.95.*

Forf., der tidligere har offentliggjort vægtige værker og afhandlinger om sovjetiske samfundsforhold, har med denne bog sat sig som mål at analysere og beskrive »privileges of the communist variety« samt sætte 1970'ernes privilegier i historisk perspektiv. Hans hovedkilder er dels det sparsomme, offentliggjorte sovjetiske materiale, dels interviews med nylige sovjetiske emigranter.

Matthews' undersøgelse må betragtes som meget væsentlig. Det er et emne, der naturligvis ikke offentliggøres noget om i Sovjetunionen, idet en elite officielt ikke eksisterer dér. De små 200 sider spildes ikke med gold teoretiseringen om det sovjetiske samfunds natur og skæmmes ikke af de løse og løst funderede generaliseringer, der ofte præger både den kritiske og den ukritiske litteratur om Sovjetunionen. Der er i stedet tale om en lidenskabsløs og uhyre stofmættet redegørelse for arten og omfanget af de omfattende og varierede privilegier, der står til rådighed for den sovjetiske elite, og som i vekslende grad har stået til rådighed siden sovjetregimets etablering i 1917.

Forf. definerer eliten ved hjælp af tre sammenhængende kriterier: indkomst, stilling og placering på den såkaldte *nomenklatura* (den sovjetiske rangliste). Det drejer sig om en lille kvart million personer fra parti- og statsbureaukratiet, direktørerne for de store produktionsvirksomheder, repræsentanter for den tekniske, videnskabelige og kunstneriske intelligens, de ledende militære og sikkerhedsofficerer samt diplomater. Parti- og statsbureaukraterne udgør ca. 2/3 af denne *privilegentsia*.

De privilegier, sovjeteliten nyder, består dels i langt større pengeindkomster end gennemsnitsindkomsten (op til 15 gange gennemsnitslønnen og 30 gange mindstelønnen), dels – og væsentligere – de skjulte eller tilslørede goder og tjenester: et særligt, lukket distributionssystem til sikring af forbrugsvarer i fornødne mængder og af acceptabel kvalitet; særlige butikker og restauranter, bedre og større boliger i de bedste kvarterer; adgang til privatbil eller tjenestevogn med chauffør; et særligt system af bedre hospitaler og klinikker; lettere adgang til de bedste skoler og læreanstalter; adgang til særlige TASS-nyhedsbulletiner med oversættelser fra vestlig presse; særligt komfortable feriesteder, bedre mulighed for udlandsrejser og større muligheder for at opnå materielle fordele ved hjælp af bestikkelse.

Af særlig interesse er forf.s påvisning af, at privilegiesystemet blev skabt så at sige fra regimets første dage, at det allerede var veludviklet i midten af 1920'erne og snart efter kodificeret i selve lovgivningen. Samme system blev efter II Verdenskrig reproduceret i de østeuropæiske lande, der kom under sovjetisk indflydelse.

Matthews konkluderer, at der er absolut intet i sovjetmagtens 60-årige eksistens, der tyder på en formindskelse af privilegiesystemet på længere sigt. Dette er naturligvis i stærk modstrid med den lighedsideologi, der officielt forkyndes. Bogen må være pligtlæsning for dem, der ønsker at udtale sig kvalificeret om det sovjetiske samfund og dets udvikling.

For 'ny klasse'-skolen bliver det vanskeligt at opretholde tesen om Stalin som privilegiesystemets skaber. For marxister-leninister er der endnu mere stof til eftertanke. Til sidst nævnte er forf.s afsluttende bemærkninger af særlig interesse: Det var bolsjevikernes mål at skabe et nyt og frit samfund uden privilegerede grupper. I dette ideals navn har det sovjetiske folk lidt under en massiv berøvelse af frihed på en række væsentlige områder som mulighed for privat erhvervsforetagsomhed, for emigration, for ytrings- og forsamlingsfrihed, og for retsbeskyttelse mod vilkårlige politiske fængslinger. Og oven i al denne ufrihed blev der skabt nye privilegier for en fåtallig elite.

*Bent Jensen*

*Björn von Sydow: Kan vi lita på politikarna? Offentlig och intern politik i Socialdemokratins ledning 1955-60. 490 sider. Stockholm, Tidens Förlag, 1978.*

Det er vilkårene for demokratiet, Björn von Sydow har sat sig for at udrede i sin statsvetenskapelige disputats. I et referat af nogle skandinaviske teoretikere på feltet, suppleret med Rousseau, når han frem til, at det er den almindelige vælgers vilkår i det repræsentative demokrati, der er det egentlige spørgsmål. Man kunne forestille sig, at alle var med til at afgøre alle politiske spørgsmål; men selv om det skulle være et ideal, hvad ingenlunde er sikkert, ville det under alle omstændigheder være upraktisk. Altså må man vælge nogen til at repræsentere ens anskuelser. Det bliver derfor afgørende, om den almindelige vælger har reel mulighed for at foretage dette valg på rationel måde. Det lader sig kun gøre, hvis der er tilstrækkelig information om, hvad politikerne foretager sig, hvad de siger, og om det er i overensstemmelse med, hvad de »egentlig« står for. Naturligvis kontrollerer politikerne hinanden, og massemediernes er også – hvis de ikke er i lommen på politikerne – et kontrolorgan. Men der bliver alligevel en betydelig rest tilbage, hvor ingen kontrol er mulig, fordi den ville støde an mod et andet demokratisk princip, retten til at danne sig sin mening uden offentlig kontrol, retten til at samles med sine meningsfæller og overveje, hvad man skal foretage sig, retten til at organisere sig – f. eks. i partier. Der hvor ingen offentlig kontrol er mulig, eller i hvert fald ikke ønskelig, er vælgeren i vid udstrækning overladt til at tro på, hvad politikerne siger. Skal det repræsentative demokrati være demokratisk og repræsentativt, må der, sådan begrunder forfatteren sin problemstilling, være overensstemmelse mellem politikerens offentlige og ikke-offentlige virksomhed.

Det kunne med den problemstilling være et forskningsmæssigt ideal at granske hver politikers hjerte og nyre og danne et totalbillede af hans/hendes opfattelse, meninger m. m. Derefter hurtigt glemme det, og så danne sig et andet portræt, alene bygget på offentlige ytringer, herunder stemmeafgivning. Björn von Sydow må – som alle andre – begrænse sit forskningsfelt dels af praktiske grunde, dels ud fra den realistiske opfattelse, at vælgerne i vid udstrækning vælger mellem partier, ikke mellem personer. Stemmer de på et parti, skal de kunne forvente, at deres stemme bruges i overensstemmelse med de forudsætninger, hvorunder den blev afgivet. Der kan altså være en rimelighed i at koncentrere undersøgelsen til den eller de personer, der overfor offentligheden 'tegner' partiet, altså partiledelsen. Forfatteren er klar over det problematiske i at afgrænse partiledelsen, men finder at det må høre med til et troværdigt parti, at vælgerne ikke holdes i tvivl om, hvem der kan udtale sig på partiets vegne, også når det ikke er i form af programmer eller resolutioner etc.

Nået så langt afgrænses undersøgelsesfeltet yderligere til Socialdemokratiets (SAPs) ledelse. Det ville have været bedre, skriver von Sydow, hvis andre forskere tog de andre partier op til undersøgelse, men det må være tilladeligt at begrænse sig af kapacitets-